

A person is walking on a large pile of rubble and debris in the foreground. In the background, a multi-story building has been severely damaged, with its structure exposed and windows missing. The entire image has a dark, olive-green tint.

ILMARI KÄIHKÖ

10 OPPIA SODASTA

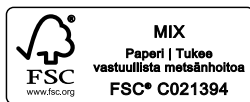
W S O Y

**ILMARI
KÄIHKÖ**

**10 OPPIA
SODASTA**

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ - HELSINKI

Teoksen kirjoittamista ovat tukeneet Suomalainen strategisen tutkimuksen ja seurannan tukisäätiö sr (STRATU), Tieteen Tiedotus ry, Jalkaväen säätiö, Koneen säätiö, WSOY:n kirjallisuussäätiö ja Otavan Kirjasäätiö.

© Ilmari Käihkö ja WSOY 2025
Werner Söderström Osakeyhtiö
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki
ISBN 978-951-0-50870-1
1. painos
Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@wsoy.fi

Sisällys

Sisällys	5
Johdanto	7
Ensimmäinen oppi: Sota on kauheaa mutta joskus paras huonoista vaihtoehtoista	19
Toinen oppi: Sotaa on vaikea ymmärtää	48
Kolmas oppi: Sodan seuraukset ovat arvaamattomat	85
Neljäs oppi: Sota on yhteiskunnallinen ilmiö	125
Viides oppi: Älä aliarvioi vihollistasi	168
Kuudes oppi: Teknologia ei ole hopealuoti	210
Seitsemäs oppi: Sota on helpompi aloittaa kuin lopettaa	251
Kahdeksas oppi: Voitto on osittain kertomus	292
Yhdeksäs oppi: Rauha ei ole vain sodan poissaoloa	317
Kymmenes oppi: Sota on todiste maailman epätäydellisyydestä.....	357
Viitteet	389
Kirjallisuus.....	401

Johdanto

VENÄJÄN HELMIKUUSSA 2022 aloittama laajamittainen hyökkäys Ukrainaa vastaan oli monelle suomalaiselle niin suuri maailmanhistoriallinen tapahtuma, että ajattelemme aikaa ennen hyökkäystä ja aikaa jälkeen hyökkäyksen. Venäjän hyökkäys Ukrainaan oli alkulaukaus suurimmalle sodalle Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen. Sota koettiin kollektiiviseksi traumaksi, joka heikensi turvallisuudentunnettamme ja uskoamme rauhalliseen tulevaisuuteen.

Tämä näkyi myös sodan saamassa huomiossa: sodasta ja sen rintamatilanteesta raportoitiin päivittäin. Sota ja sen tapahtumat rytmittivät arkeamme lähes aamusta iltaan. Kaksi vuotta kestäneen covid-pandemian aiheuttama kriisi unohtui huomion siirtyessä ennalta-arvaamattomampaan ja uhkaavampaan sotaan.

Tämä teos on ensimmäinen suomenkielinen kirjallisuudellinen tapaustutkimus siitä, mitä Ukrainan sota kertoo sodan ilmiöstä.¹ Vaikka käyn läpi Ukrainan sodan keskeisiä tapahtumia, ei teos kuitenkaan keskity pelkästään Ukrainaan, vaan ammennan siinä myös muista sodista. Esitän teoksessa

kymmenen oppia, joista on hyötyä kaikkien sotien ymmärtämisessä. Yleistajuisesti kirjoittamani teos ammentaa kansainvälisestä sotatieteellisestä kirjallisuudesta, mutta sitä voi lukea niin sodasta kiinnostunut maallikko, sotatieteisiin vihkiytynyt siviili tai upseeri kuin yleissivistynyt journalisti ja päätöksentekijäkin.

Teoksen terminologia perustuu sotatieteellisen tutkimukseen, erityisesti kenraali Carl von Clausewitzin (1780–1831) luomaan sodan teoriaan. Clausewitz liittyi Preussin armeijaan yksitoistavuotiaana aikana, jolloin nuorimmat tulevat upseerit olivat yhdeksänvuotiaita. Taisteluun Clausewitz osallistui ensimmäistä kertaa kaksitoistavuotiaana. Vuosi myöhemmin hänet ylennettiin taistelun tiimellyksessä upseeriksi.²

Niin taistelukentillä, opettajana kuin ajattelijanakin kunnostautuneen Clausewitzin kestävä ansio on systemaattisen sodan teorian luominen. Vaikka ei olisi koskaan lukenut Clausewitzin teoksia – joista tärkein on hänen leskensä Marie von Clausewitzin postuumisti toimittama, kahdeksasta kirjasta koostuva *Sodankäynnistä* – on todennäköisesti kohdannut ja omaksunut ainakin osia hänen sodan teoriasaan. Teoksesta suomennettiin osa jo vuonna 1924,³ mutta sitä ei ole kokonaisuudessaan käännetty. Vuonna 1998 julkaistu kattavin suomennos markkinoi teosta kyseenalaisesti »yritystoiminnan johtamisen perusteokseksi».⁴ Tämä kielii sotatieteiden näkökulmasta surullisesta oletuksesta, jonka mukaan Suomessa yritystoiminta myy sotateoriaa paremmin.

Clausewitz keskittyi sodan pohtimiseen ja teoriasa kirjoittamiseen vuosina 1818–1830, jolloin hän toimi Berliinin yleisen sotakorkeakoulun johtajana. Tunnetuin Clausewitzin näkemyksistä on, että sota on politiikan jatkamista toisilla

keinoilla. Niin ajatteli moni muukin hänen aikalaisensa, mutta Clausewitz teki ajatuksen kuuluisaksi.

Näkemyistä on kuitenkin heti tarkennettava. Ensinnäkin Clausewitz ymmärsi »toisten keinojen» tarkoittavan väkivaltaa. Clausewitzin sodan teoria on taistelukeskeinen. Se on kaukana nykyaikaisesta kielenkäytöstä, jossa sota-sanalla kuvataan myös väkivallattomia toimia. Hyviä esimerkkejä tästä ovat käsitteet »informaatiosota» ja »hybridisota».

Toinen tärkeä tarkennus on, ettei politiikka suinkaan lopu sodan alettua niin että sodanjohto siirtyisi kenraalien käsiin. Poliitiikka ei voi lakata sodan aikana, koska sodankäynnillä – siis väkivallalla – tavoitellaan poliittisia päämääriä. Kolmas olennainen tarkennus on, että sotaa käyvät poliittiset yhteisöt toisia poliittisia yhteisöjä vastaan. Sota on siksi aina ennen kaikkea poliittinen, yhteiskunnallinen ja sosiologinen ilmiö. Sodassa esiintyvä sodankäynti on vuorostaan synonyymi sotajoukkojen *organisoidulle* väkivallalle, jota käydään sodalla tavoiteltavien poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Sodan ja sodankäynnin lisäksi on syytä määritellä myös sodan kaksi analyysitasoa, taktinen ja strateginen. Kuten sanottu, Clausewitzin sodan teoria on taistelukeskeinen. Taktiikka keskittyy taisteluiden suunnitteluun ja toteutukseen. Clausewitzin elinaikana sodat kasvoivat, koska valtiot voimistuivat ja Ranskan vallankumoukselliset rikkoivat sotaan liittyviä perinteitä pyrkimällä valjastamaan koko yhteiskunnan sotaan.

Sota ja vallankumous sulautuivat yhteen. Yhteiskuntien sotiessa ero siviilien ja sotilaiden välillä hämärtyi. Sodan välineinä käytetyt sotajoukot kasvoivat, ja sen myötä sodat laajenivat. Siitä puolestaan seurasi, että suurempien sotien ratkaiseminen yksittäisellä taistelulla vaikeutui. Taktiikka

tähtäsi voittoon taistelukentällä, mutta yksittäiset taktiset voitot eivät enää riittäneet ratkaisemaan laajempia sotia eivätkä viime kädessä takaamaan parempaa rauhaa.

Clausewitzin vastaus ongelmaan oli vuonna 1771 Ranskassa käyttöön otettu termi »strategia», joka juontui kreikan kenraalia tarkoittavasta sanasta *strategos*. Strategia koordinoi taktisen tason taisteluita sodan poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategia-termillä kuvataan nykyisin poliittisten tavoitteiden, käytössä olevien ja aina rajallisten (väkivaltaisten) keinojen ja niiden käyttötapojen välistä suhdetta.⁵ Keinoilla voidaan hyvän strategian ansiosta saavuttaa suurempia tavoitteita kuin alkuasetelma antaisi olettaa. Sodan heikomman osapuolen pitääkin lähtökohtaisesti toimia voimakasta vastustajaansa fiksummin. Vastaavasti huono strategia voi johtaa keinojen haaskaukseen ja johtaa vahvemmankin osapuolen tappioon.

Valtaosa Clausewitzin ajatuksista ei kuitenkaan käsittele politiikan ja strategian, vaan strategian ja taktiikan – siis yksittäisten taisteluiden – suhdetta. Clausewitzin taistelukeskeinen ajattelumalli omaksuttiin laajasti länsimaisissa asevoimissa 1800-luvun loppuun mennessä. Clausewitzin strateginen resepti oli yksinkertainen. Taisteluiden tarkoitus on saada vastahakoinen vihollinen tekemään mitä tahdomme hänen tekevän. Vastahakoisuus ilmenee vastarintana. Tuhoamalla vastustajan armeijan riisumme hänet aseista. Valtaamalla hänen pääkaupunkinsa estämme vastustajaa kokoamasta uutta armeijaa. Vailla kykyä vastarintaan ei vastustajalla ole muuta vaihtoehtoa kuin alistua poliittiseen tahtoomme. Strategia johtaa tällöin rauhaan, jonka ehdot sanelemme me – ja joka on siis meille parempi.

Ajan saatossa strategialla tarkoitettiinkin yhä useammin politiikan ja sodankäynnin rajapintaa, jossa organisoidulla väkivallalla tavoitellaan poliittisen johdon asettamia tavoitteita. Koska politiikkaa tehdään ja sotaa käydään yhteiskunnallisessa kontekstissa, strategiaa on pakko tutkia yhteiskuntatieteellisesti. Seuraan tässä teoksessa tätä sotatieteiden clausewitziläistä perintöä.

Sodasta oppiminen ja keskeisten oppien valitseminen

Yhteiskunnallisesta kontekstistaan huolimatta sodankäynti on darvinistista toimintaa, jota on verrattu kissa- ja hiiri-leikkiin: nopeammin oppiva saa etua vastustajaansa nähden ja täten lisää voiton mahdollisuuksiaan. Vielä parempi on, jos oppii muiden onnistumisista ja virheistä sitä silmällä pitäen, että joutuu joskus itse sotaan. Tämä on erityisen tärkeää pienille toimijoille kuten Suomelle, joilla ei ole varaa suuriin virheisiin. Pienten on yksinkertaisesti pakko toimia paremmin pärjätäkseen suurempiaan vastaan.

Sodasta oppiminen on kuitenkin haastavaa. Jos sota on clausewitziläisittäin politiikan jatke, jokainen sota on ainutlaatuinen – tehdäänhän politiikkaa aina ainutlaatuisissa olosuhteissa. Sodista yleistämistä vaikeuttaa myös se, että niihin vaikuttaa valtava määrä aineellisia ja aineettomia tekijöitä.

Oppimista ei helpota se, jos sota on vielä kesken ja sodan lopputulos epäselvä. Tämä selittää, miksi esimerkiksi Suomessa keskityttiin historiamme pisimmässä sodassa Afganistanissa (2001–2021) lähinnä taisteluteknisiin oppeihin, joiden soveltaminen käytäntöön oli melko suoraviivaista. Afganistanin sodasta oppimista on sittemmin jarruttanut niin politiikka kuin asevoimien

omat preferenssit ja intressitkin. Oppiminen ei tapahdu itsessään, vaan vaatii sekä kiinnostusta että panostuksia. Koska kyse ei ollut perinteisestä valtioidenvälisestä sodasta, eivät poliitikot tai ylin upseeristo pitäneet Afganistanin sotaa tärkeänä oppimiskohteena. Länsiliittouma, jonka osana Suomi soti, kuitenkin hävisi sodan. Tappio alleviivaa konkreettista oppimistarvetta.

Koska Ukrainan sota on kirjoitushetkellä vielä kesken, on ymmärryksemme siitä väistämättä vaillinaisen. Monet Ukrainan, Venäjän ja osapuolia tukevien maiden päätöksentekoon liittyvät seikat ovat vielä hämärän peitossa. Jokainen tässä vaiheessa sodasta kirjoitettu historiikki tulee siksi todennäköisesti vanhenemaan nopeasti.

Tästä huolimatta Ukrainan sodasta oppimisen tärkeyttä tuskin tarvitsee paljon perustella. Ukrainan sota on toisen maailmansodan jälkeen suurin valtioidenvälinen sota Euroopassa, minkä lisäksi se vaikuttaa suuresti niin Suomen ja Euroopan turvallisuuteen kuin mahdollisesti maailmanjärjestykseenkin. Ukrainan sodasta haetaan oppeja ennen kaikkea suurempiin valtioidenvälisiin sotiin, joihin liittyviä taisteluteknisiä oppeja on analysoitu Venäjän laajamittaisen hyökkäyksen alusta lähtien. Ei ole liioittelua tai pelottelua sanoa, että Ukraina hyökännyt ja siellä tietotaitoaan sodankäynnistä jatkuvasti kehittänyt Venäjä on todennäköisin oma vastustajamme. Havainnoimalla Venäjän toimia Ukrainassa voimme lisätä ymmärrystämme siitä, miten venäläiset mahdollisesti sotivat. Tarkkailemalla ukrainalaisten toimia voimme ymmärtää, miten venäläisiä vastaan kannattaa sotia. Onnistuihan pienempi Ukraina jo keväällä 2022 pysäyttämään Venäjän suunnitelmat koko maan nopeasta alistamisesta. Sittenmin sodassa on kiinnitetty huomiota ennen kaikkea drooneihin.

Tämä teos keskittyy kaikesta huolimatta paljon sotateknistä tasoa korkeammalle analyysitasolle. Vaikka yksittäisestä sodasta on hankala yleistää kaikkiin sotiin, Ukrainan sota ja siihen liittyvä sotatieteellinen ja julkinen keskustelu kertoo meille tavastamme ymmärtää sotaa. Tässä suhteessa seuraan teoksessani Clausewitzin pedagogiikan painotusta. Clausewitz alleviivasi teorian tärkeyttä upseerien kasvatuksessa ja oikopolkuna, jonka ansiosta meidän ei tarvitse jatkuvasti aloittaa pohdintaamme alusta.⁶ Koska laajamittainen sota koskee koko yhteiskuntaa ja koska upseeritkin seuraavat julkista keskustelua, on yleistajuinen teos paras tapa lisätä ymmärrystä sodan ilmiöstä.

Clausewitzin elinaikana upseerien koulutus oli vaatimattomaa. Upseeriksi haluavalle riitti usein, että kuului niin rauhan kuin sodankin aikana yhteiskuntaa johtavaan aatelistoon. Myöhemmin sotilaskoulutuksen arvostus on kasvanut. Yksiy syy tähän on se, että harva ammattisotilas altistuu nykypäivänä sodalle ja oppii sodankäyntiä yhtä paljon kuin Clausewitz aikalaisineen. On syytä olla kiitollinen siitä tosiasiasta, että harva nykyisin elänyt ammattisotilas on kokenut sotaa. Ja vaikka olisikin, ei ole takeita siitä, että kokemukset yhdestä tai yhdenlaisesta sodasta auttaisivat kaikissa sodissa ja etenkin aikana, jota leimaa nopea teknologinen kehitys. Tämän takia 130 taisteluun elinaikanaan perehtynyt Clausewitz keskittyi filosofisemmin sodan ilmiön pohtimiseen. Se erottaa hänet useimmista aikalaisistaan, jotka kirjoittivat keittokirjoiksi parjattuja kenttämanuaaleja siitä, miten sotaa pitäisi käydä.

Clausewitzin mielestä tämänkaltaiset ehdottomia sääntöjä ja määräyksiä sisältävät manuaalit olivat turhia, koska niiden sodankäynnin lakeina esittämät ohjeet eivät päde

todellisissa tilanteissa, joita upseerit kohtaavat sodassa. Sota on ilmiönä niin monimutkainen, ettei kaikkiin sotiin päteviä toimintamääräyksiä ole mahdollista esittää. Tähän sortuvat kuitenkin nykyäänkin asevoimien doktriinit. Onkin kuvaavaa, että doktriini-sana juontuu alun perin katoliselta kirkolta, jossa sillä viitataan opinkappaleisiin.

Sotatieteilijän näkökulmasta opit on kuitenkin ammennettava todellisen elämän kokemuksista. Turvaudumme sota-historiaan ja sodan teoriaan siksi, ettei meillä ole parempia välineitä ymmärtää sotaa. Siinä missä historia tyypillisesti keskittyy yksittäisiin sotiin, vaaditaan teoriaa välittömästi, kun niistä yritetään erottaa tekijöitä, jotka vaikuttavat kahteen tai useampaan tapaukseen. Siksi teoriasta on hyötyä jokaiselle, joka yrittää ymmärtää laajemmin sotaa ja sodan-käyntiä. Ymmärrys sodasta on tärkeää jo siksi, että sillä on ollut – ja tulee tulevaisuudessakin olemaan – valtava vaikutus maailmanhistoriaan. Siksi avaan tässä teoksessa sodan yleistä teoriaa soveltamalla sitä Ukrainan sotaan kymmenen opin kautta. Opit ovat seuraavanlaisia: sota on kauheaa mutta joskus vähiten huono vaihtoehto; sotaa on vaikea ymmärtää; sodan seuraukset ovat arvaamattomat; sota on yhteiskunnallinen ilmiö; älä aliarvioi vihollistasi; teknologia ei ole hopealuoti; sota on helpompi aloittaa kuin lopettaa; voitto on osaksi kertomus; rauha ei ole vain sodan poissaolo; ja sota on todiste maailman epätäydellisyydestä.

Miksi juuri nämä kymmenen oppia, eivätkä jotkut muut? Olen pyrkinyt valitsemaan niin yleisiä oppeja, että niistä on todennäköisesti apua useimpien – parhaassa tapauksessa kaikkien – sotien ymmärtämisessä. Ukrainan sodasta oppimista puoltaa sekin, ettei se valitettavasti jää ihmiskunnan

viimeiseksi sodaksi. Valitsemani kymmenen oppia ovat myös sellaisia, joiden uskon pystyvän parantamaan Ukrainan sodasta käytyä julkista keskustelua sekä sotaan liittyvää päätöksentekoa. Ukrainan sodan suhteen tehtyjä virheitä ei ole syytä toistaa tulevaisuudessa muiden sotien kohdalla.

Koska pyrin teoksessani yleistämään oppeja myös muihin sotiin, turvaudun väistämättä korkeaan analyysitasoon. Strategian merkitystä sodankäynnille ei voi korostaa liikaa. Jo noin 2500 vuotta sitten koottu, kiinalaisen strategi-filosofi Sunzin *Sodankäynnin taitona* tunnettu kokoelma aforismin kaltaisia ajatuksia sodasta painotti strategian tärkeyttä sodassa.⁷ Sunzin ja Clausewitzin teosten tarkempi vertailu kuitenkin osoittaa teorian arvon. Kuka tahansa voi esittää ajatuksia sodasta, mutta johdonmukaisen ja aikaisempiin kokemuksiin perustuvan teorian luominen vei Clausewitzilta vuosikymmeniä. Clausewitzin sodan teorian merkityksellisyyden todistaa se, että ammennamme vielä lähes kaksi vuosisataa myöhemminkin teoriasta, jota hän ei ehtinyt edes viimeistellä ennen kuolemaansa.

Sodasta oppimista on historiallisesti leimannut ammattisotilaiden keskittyminen sodankäynnin taktiseen tasoon. Esimerkiksi ensimmäisen maailmansodan hävinneen Saksan asevoimat panostivat sotienvälisenä aikana tappionsa taktisten syiden pohtimiseen sen sijaan, että olisivat pohtineet sotaa ja siihen uudestaan ryhtymisen järkevyyttä strategisen tason oppien valossa.⁸ Sama ilmiö on nähtävissä Suomessa, jossa hävityn Afganistanin sodan ja myös Ukrainan sodan suhteen on toistaiseksi keskitytty alemman tason oppeihin. On esimerkiksi silmiinpistävää, että teknologia on saanut osakseen valtavasti enemmän huomiota kuin sodalle aina keskeinen sosiloginen ulottuvuus. Korkeampi analyysitaso on siksikin hyvä

tapa muistuttaa insinöörikinsaksi kutsuttuja suomalaisia siitä, että sota on aina ennen kaikkea yhteiskunnallinen ja poliittinen ilmiö. Esimerkiksi yksittäisiin asejärjestelmiin keskittyminen muuten kuin esimerkkeinä ei välttämättä ole mielekästä siitä yksinkertaisesta syystä, että teknologia kehittyy jatkuvasti.

Vaikka yhteiskunnatkin muuttuvat, niiden muutos tapahtuu hitaasti tai ainakin teknologista kehitystä hitaammin. Kapeampi taistelukeskeinen suomalainen käsitys sodasta ilmenee jo Clausewitzin keskeisimmän teoksen nimen käännöksessä: *Vom kriege* – »sodasta» – on vuoden 1924 ensimmäisen osittaisen käännöksen jälkeen suomennettu »sodankäynniksi». Teoksen keskittymiseen strategisen tason oppeihin viittaa myös Clausewitzin teoksen työnimi »Strategiasta». Teoksen lopullisen nimen päätti ilmeisesti Marie von Clausewitz, joka ymmärsi laajemman »sodankäynnistä» kertovan kirjan myyvän paremmin kuin kapeammasta »strategiasta» kertovan teoksen. Marie von Clausewitzin vaikutusta teokselle ei muutenkaan ole syytä aliarvioida.

Kuten sanottu, siihen mitkä opit tähän kirjaan valitsin on vaikuttanut olennaisesti Ukrainan sodasta käyty julkinen keskustelu, johon olen osallistunut niin Suomessa kuin kansainvälisestikin.⁹ Lopetin Venäjän hyökkäyssotaa käsittelevien lausuntojeni laskemisen ajanpuutteen vuoksi kesällä 2022, jolloin olin laskujeni mukaan antanut yli kuusisataa eri medioissa julkaisuun johtanutta haastattelua. Haastattelujani julkaistiin enimmillään yhden vuorokauden aikana yksitoista kappaletta.

Teoksen kymmenen oppia eivät ole vallankumouksellisia. Siitä huolimatta toivon, että omaa sodan tutkimuksesta ammentavaa ajatteluprosessiani kuvaava suomenkielinen yleis-tajuinen teos sodasta lisää yhteiskuntamme ja päätöksente-

kijöidemme ymmärrystä sodasta ja että sen kymmenen oppia palvelevat sotaan liittyvää julkista keskustelua myös tulevaisuudessa. Toivon tämän julkisen keskustelun laajenevan käsittelemään myös sotatieteitä tai sodan ja siihen liittyvien ilmiöiden tieteellistä tutkimusta. Teoksen lähdeviitteissä on paljon vinkkejä ansiokkaasta kansainvälisestä, yhteiskuntatieteistä ammentavasta sotatieteellisestä kirjallisuudesta. Toivon, että ne palvelevat pidempiaikaista sotatieteiden kehitystä Suomessa tarjoamalla mahdollisuuden tarkastaa argumenttejani ja syventää ymmärrystä sodasta niin Ukrainassa kuin laajempanakin ilmiönä.

Teorian vastapainona teoksessa on myös vahva henkilökohtainen taso. Aloitin sotatieteiden parissa vuonna 2006 ja Ukrainan sodan tutkimisen vuonna 2017 aikana, jolloin se kiinnosti vain harvoja. Ehdin ennen koronapandemiaa käydä Ukrainassa yksitoista kertaa haastattelemassa vuonna 2014 alkaneen sodan veteraaneja – jotka kaikki tarttuivat uudestaan aseisiin helmikuussa 2022. Vaikka teoksessa käyttämäni teoria kumpuaa lukemattomilta sotaa vuosisatojen saatossa pohtineilta, pyrin henkilökohtaisella ilmaisutavalla tekemään sekä tekstistä että siinä käytetystä teoriasta helpommin lähestyttävän. Henkilökohtaisuudella pyrin lisäksi muistuttamaan siitä, ettei sotaa ja sen seurauksia voi pelkistää kartalle piirretyiksi taktisiksi nuoliksi. Sodankäynti on organisoitua väkivaltaa, jonka välittömät vaikutukset ovat aina tuho ja kuolema. Venäjän hyökkäys muutti, raunioitti ja jopa tuhosi ukrainalaisten ystäväni elämää. Emme saa koskaan unohtaa, että viime kädessä sodasta päättävät, sotaa käyvät ja sodasta kärsivät aivan samanlaiset ihmiset kuin me.

Teoksen kirjoittamista ovat tukeneet Suomalainen strategisen tutkimuksen ja seurannan tukisäätiö sr (STRATU), Tie-

teen Tiedotus ry, Jalkaväen säätiö, Koneen säätiö, WSOY:n kirjallisuussäätiö ja Otavan Kirjasäätiö. Ukrainaan liittyvää tutkimustani on kuluneen vuosikymmenen aikana rahoittanut Ruotsin maanpuolustuskorkeakoulu, Ruotsin puolustusvoimat, Suomalainen strategisen tutkimuksen ja seurannan tukisäätiö sr (STRATU), The Ryoichi Sasakawa Young Leaders Fellowship Fund (SYLFF), Yhdysvaltojen armeijan korkeakoulu ja Östersjöstiftelsen. Olen kiitollinen kaikille teoksessa esitettyjä ajatuksia kommentoineille sekä kaikille niille kollegoilleni etenkin Ruotsin maanpuolustuskorkeakoulussa, joiden kanssa olen pohtinut sotaa Ukrainassa ja muualla kuluneiden lähes kahden vuosikymmenen aikana. Tahdon erityisesti kiittää Jan Willem Honigia pitkäaikaisesta ystävydestä ja yhteistyöstä, josta opin edelleen valtavasti. Kiitokset myös John Helinille, Elina Hirvoselle, Mika Kerttuselle, Markku Kiviselle, Rinna Kullaalle, Jussi Lassilalle, Jarno Limnellille, Hanna Ojaselle, Heikki Patomäelle, Ilkka Pernulle, Kristiina Sarastille, Laura Solangolle, Timo Stewartille, Ruben Stillerille ja Irene Zidanille, jotka ovat kommentoineet osia teoksesta. Jäljellejääneet virheet ovat omiani.

Olen ikuisessa kiitollisuudenvelassa kaikille ukrainalaisille ystäväilleni, joiden ansiosta tunsin oloni aina tervetulleeksi Ukrainassa aikana ennen covid-pandemiaa ja Venäjän hyökkäystä. Olen muuttanut teoksessa mainitsemieni ukrainalaisten tuttavieni nimet suojellakseni heidän yksityisyyttään mutta ennen kaikkea turvallisuuttaan. Koska teoksessa käsittelemääni sotaa käydään Ukrainassa ja koska Venäjä miehittää kansainvälisen oikeuden vastaisesti ukrainalaisia alueita, käytän teoksessa ukrainalaisia paikannimiä.

Ensimmäinen oppi: Sota on kauheaa mutta joskus vähiten huono vaihtoehto

Kello oli minuuttia yli seitsemän 24. helmikuuta 2022. Heräsin ja otin puhelimeni yöpöydältä. Huomasin, että pitkään Ukrainassa työskennellyt amerikkalainen antropologiystäväni oli lähettänyt minulle puoli tuntia aikaisemmin linkin Telegram-kanavaan. Katsoin silmät ristissä kyrillisin kirjaimin kirjoitettua tekstiä ja vastasin, etten tunne kanavaa. Sain heti paluuviestin: »Kamalaa. Ystäväni Yana viestittelee minulle peloissaan kiovalaiselta metroasemalta, hän kuulee räjähdyksiä.»

Aivoni eivät rekisteröineet, mitä räjähdykset väistämättä merkitsivät. Avasin kännykällä uutissivuston, jonka etusivulla kerrottiin suurilla kirjaimilla Venäjän aloittaneen muutamaa tuntia aikaisemmin laajamittaisen hyökkäyksen Ukrainaan. Venäläissotilaat olivat ylittäneet maiden välisen rajan niin pohjoisessa, idässä kuin etelässäkin. Venäjän ilmavoimat pommittivat Ukrainaa – myös pääkaupunki Kiovaa, jossa Yana kyyristeli piilossa pommeilta.

Viestittelyn keskeytti Ruotsin radion toimittaja, joka soitti ja pyysi minut livelähetykseen puhumaan tilanteesta. Minulla olisi kaksi tuntia aikaa ottaa selvää, mitä tarkalleen ottaen oli

tapahtunut. Aivan ensimmäiseksi annoin kuitenkin tunteil-
leni vallan ja romahdin huutoitkuun.

Oli kolme syytä, miksi itkin. Ensinnäkin itkin siksi, että tiesin heti, etten tulisi näkemään kaikkia ukrainalaisia ystäviäni elossa. Olin vuodesta 2017 lähtien tutkinut vuonna 2014 alkaneeseen Itä-Ukrainan Donbasin sotaan osallistuneita vapaaehtoistaistelijoita. Monista vapaaehtoisista oli vuosien varrella tullut läheisiä ystäviäni. Useimmat heistä olivat palanneet siviiliin Donbasin sodan jumituttua matalalla intensiteetillä jatkuvaksi asemasodaksi. Donbasissa taistellut Sergei ei ollut ainoa ystäväni, joka oli nyt Venäjän laajamittaista hyökkäystä edeltäneinä kuukausina pakannut reppunsa ja nostanut sen kiväärinsä, luotiliivinsä ja kypäränsä viereen eteiseen odottamaan sodan syttymistä.

Olin vuosien aikana asunut useaan otteeseen Sergein luona haastatellessani häntä ja muita Donbasin sodan ukrainalaisveteraaneja. Sergein eteisessä odottanut ase oli minulle tuttu, koska olimme käyneet ampumassa sillä laittomalla ampumaradalla, joka oli hengenvaarallisesti keskellä yhä aktiivisessa käytössä olevaa hiekkakuoppaa.

Oletin aivan oikein, että ystäviäni oli jo matkalla kohti lähestyviä venäläiskolonnia. Toiset pohtivat mitä kautta värväytyä, jotta kykenisivät nopeimmalla tavalla seuraamaan heitä. Toisaalla jotkut siviiliystäväni kyyristelivät usein alkeellisissa pommisuojoissa. Esimerkiksi covidin kourissa olleet tutkijaystäväni Sofia ja hänen puolisonsa Danilo laskeutuivat venäläisten maajoukkojen tunkeutuessa Harkovaan heidän asuintalonsa pimeään ja tomuiseen kellariin. He kokivat naapurinsa niin epäluuloisina ja epäystävällisinä, etteivät he enää palanneet sinne.

MITEN SODAT ALKAVAT – JA LOPPUVAT?

Venäjäen hyökkäys Ukrainaan osoitti, että sota Euroopassa ei ole menneisyyden asia. Palkittu sotatieteilijä Ilmari Käihkö avaa Ukrainan sodan kautta sotateorian ydinkysymyksiä: miksi konfliktit pitkittyvät, minkä vuoksi rauha harvoin tarkoittaa sodan poissaoloa ja miksi joskus sota on huonoista vaihtoehtoista paras.

Käihkö kertoo myös, miltä sotatieteilijästä on tuntunut seurata itselleen läheisen maan eloonjäämiskamppailua.

”Sodankäynti on organisoitua väkivaltaa, jonka välittömät vaikutukset ovat aina tuho ja kuolema. Emme saa koskaan unohtaa, että viime kädessä sodasta päättävät, sotaa käyvät ja sodasta kärsivät aivan samanlaiset ihmiset kuin me.”

www.wsoy.fi

9 789510 508701

90.3

ISBN 978-951-0-50870-1